

Η αξιοποίηση της δημιουργικής γραφής και της νέας κειμενικότητας στη διδασκαλία της Ιλιάδας

Εμμανουέλα Διακοσάββα

Δημιουργική γραφή και εκπαιδευτική πράξη

Η δημιουργική γραφή αποτελεί μια σύγχρονη εκπαιδευτική μέθοδο, ευρύτερα διαδεδομένη στις ευρωπαϊκές χώρες, σύμφωνα με την οποία επιδιώκεται η διέγερση της δημιουργικότητας των μαθητών, ενώ παράλληλα προκαλείται η παραγωγή λόγου, με έναν τρόπο ευχάριστο, παιγνιώδη, απαλλαγμένο από αυστηρά μαθησιακά πλαίσια (Σουλιώτης, 1994), τεχνικές φόρμες και συμβάσεις (Thadphoothon, 2020). Συνδέεται με δεξιότητες που συναντώνται στο παιχνίδι, όπως η αίσθηση της περιπέτειας, της φαντασίας, του πειραματισμού, της περιέργειας (Καραγιάννης, 2010), ενώ παράλληλα μπορεί να λειτουργήσει ψυχοθεραπευτικά (Lowe, 2006).

Στην Ελλάδα η πρώτη ουσιαστική προσπάθεια εισαγωγής της δημιουργικής γραφής στο σχολείο διαφαίνεται στα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών του 2011-12. Αρχικά, πιλοτικά για την Α΄ Λυκείου και εν συνεχεία στη διδασκαλία της Λογοτεχνίας του Γυμνασίου (Π.Δ. 26/2016) η δημιουργική γραφή εισάγεται ως βασική συνιστώσα του μαθήματος και μάλιστα συμπεριλαμβάνεται ως άσκηση αξιολόγησης στην εξέτασή του. (Κολοβελώνη, 2019). Είναι, επομένως, προφανής η συμβολή της στην ανάπτυξη της δημιουργικότητας των μαθητών, μέσα από τη βαθμιαία εξοικείωσή τους με συγγραφικές πρακτικές οι οποίες τους βοηθούν να συνειδητοποιήσουν άμεσα και να ευαισθητοποιηθούν απέναντι στη διαδικασία της λογοτεχνικής και εν γένει της καλλιτεχνικής έκφρασης ως τρόπου με τον οποίο τα άτομα-δημιουργοί δεν «περιγράφουν» απλώς το περιβάλλον τους, αλλά παρεμβαίνουν δημιουργικά σε αυτό και το ανα-δημιουργούν (Σουλιώτης, 2012). Η δημιουργική γραφή καθιστά τα παιδιά αυτόνομα στην παραγωγή κάθε είδους κειμένων με τη συμμετοχή τους σε ποικίλες δραστηριότητες, οι οποίες μπορούν να χαρακτηριστούν ως κειμενικά γεγονότα (Dawson, 2005· Κωτόπουλος, 2011).

Η πρακτική της δημιουργικής γραφής συνοδεύεται από ποικίλα παιδαγωγικά οφέλη, καθώς οι μαθητές εμπιστεύονται τη φαντασία τους και όχι έτοιμες λύσεις. Η γραφή αποτελεί γι' αυτούς ένα ταξίδι έκπληξης κι ενθουσιασμού (Τσάτσου-Νικολούλη, 2019). Τα κείμενα που παράγουν οι μαθητές με την αξιοποίηση της δημιουργικής γραφής –μεταξύ άλλων– διακρίνονται από: α) ρευστότητα, καθώς εμφανίζουν πλούτο ιδεών, β) πρωτοτυπία, καθώς επι-

δέχονται πολλαπλές αναγνώσεις και ερμηνείες, γ) οργάνωση-πολυπλοκότητα, καθώς περιέχουν ιδέες και σκέψεις σε ευρύτερα σχήματα, δ) χιούμορ, έκπληξη, αυθορμητισμό (Schirrmacher, 1998). Αξίζει, επίσης, να σημειωθεί ότι με την πρακτική της δημιουργικής γραφής εκφράζονται όλοι οι μαθητές της τάξης και ότι όσοι έχουν υψηλές επιδόσεις δεν γράφουν, απαραίτητως, και τα καλύτερα κείμενα (Νικολαΐδου, 2015). Αλληλεπιδρούν και συνεργάζονται μεταξύ τους, καθώς οι περισσότερες δραστηριότητες έχουν ομαδικό χαρακτήρα (Τσιλιμένη & Παπαρούση, 2010). Επιπλέον, η δημιουργική γραφή μπορεί με επιτυχία να βοηθήσει εκείνους που αντιμετωπίζουν άγχος, πόνο απώλειας αγαπημένου προσώπου, μαθησιακές δυσκολίες και διατροφικές διαταραχές (Green, 1980).

Κατά συνέπεια, η δημιουργική γραφή αποτελεί ένα πολύτιμο διδακτικό εργαλείο και στόχο έχει να δημιουργήσει υποψιασμένους αναγνώστες, εξοικειώνοντάς τους με τη συγγραφική και αναγνωστική πράξη, συμβάλλοντας στη σταδιακή εδραίωση της σχέσης τους με τη Λογοτεχνία (Νικολαΐδου, 2016). Παράλληλα, οι μαθητές ασκούνται στη δεξιότητα της αφήγησης, καλλιεργούν τις γλωσσικές τους δεξιότητες και αναπτύσσουν κλίμα ενότητας και συντροφικότητας μέσα στην τάξη (Morgan, 1994).

Δημιουργική γραφή και νέα κειμενικότητα

Η αξιοποίηση της δημιουργικής γραφής στην εκπαιδευτική πράξη αποπερατώνεται συνήθως με την κατανόηση και τη σύνθεση ποικίλων κειμενικών ειδών και αφηγήσεων διαφόρων ειδών. Σύμφωνα με τον Μπάχτιν (2014: 83) τα κειμενικά είδη (στην αγγλική και τη γαλλική επικρατεί ο όρος *genres*) διακρίνονται από ποικιλία και ετερογένεια, εφόσον αποτελούν αντανάκλαση των ανθρώπινων δραστηριοτήτων και συνυφαίνονται με τη ζωή και τη συνείδησή μας. Χωρίς αμφιβολία, τα κειμενικά είδη εξαρτώνται άμεσα από το πολιτισμικό τους συγκείμενο, ως βασική κατηγορία υπερκείμενη και υπερσχύουσα της λειτουργικής ποικιλίας (Haliday & Martin, 2000· Martin, 2007· Αρχάκης & Κονδύλη, 2011). Η κοινωνική πραγματικότητα πραγματώνεται μέσα στα κειμενικά είδη, τα οποία –εντός δεδομένων κοινωνικών συνθηκών– αποτελούν μια επαναλαμβανόμενη διαμόρφωση νοημάτων (*recurrent configuration of meaning*) και έναν χάρτη πολιτισμού (*map of culture*) (Martin, 1989 στο S. Eggins, 2004).

Για τον λόγο αυτό, τα κειμενικά είδη εμπλουτίζονται συνεχώς με νέους τύπους κειμένων (e-mail, πολυτροπικά κείμενα, μέσα κοινωνικής δικτύωσης, (social media), ψηφιακές αφηγήσεις (digital storytelling), αφηγήσεις ιστοριών (stories), ζωντανές μεταδόσεις (live streaming) στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης), προκειμένου να ανταποκριθούν στη δυναμική των κοινωνιών και στα

καινούρια νόηματα που δομούνται σε σχέση με τις δράσεις και τις κοινωνικές ανάγκες. Αξίζει, επίσης, να επισημανθεί ότι κύριο χαρακτηριστικό της εποχής μας είναι η αποσταθεροποίηση των κειμενικών ειδών και η υβριδοποίησή τους, καθώς η διάδοση των νέων τεχνολογιών δημιουργεί συνεχώς νέες κειμενικότητες που ξεφεύγουν από τις παραδοσιακές και δύσκολα μπορούν να τις παρακολουθήσουν τα σχολικά εγχειρίδια (Κουτσογιάννης, 2014).

Ασφαλώς, η διδακτική πράξη πρέπει να εστιάζει στο κειμενικό είδος, με στόχο να αποκαλύψει την ιδεολογία και τον κοινωνικό σκοπό που δομούν σταδιακά το νόημα μέσα από την κειμενική και τη λεξικογραμματική δομή. Επιπλέον, η σύγκριση ανάμεσα στα κειμενικά είδη είναι σημαντική για τη διδακτική πράξη, διότι αποκαλύπτει τη διαφορετικότητα και τις δυναμικές του ιδεολογικού, του πολιτισμικού πλαισίου και του κοινωνικού σκοπού, που καθορίζουν τις εκάστοτε γλωσσικές επιλογές. Έτσι, οι μαθητές εξοπλίζονται με γνώσεις αποτελεσματικές, προκειμένου να συνθέσουν, εν συνεχεία, τα δικά τους ποικίλα, πρωτότυπα και δημιουργικά κείμενα (Martin & Rose, 2007· Μητσιοκούλου, 2000).

Σήμερα, έχει προωθηθεί πολύ στην εκπαιδευτική διαδικασία η ιδέα της δημιουργικής γραφής ως πεδίου δραστηριοτήτων κυρίως στο μάθημα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Φυσικά, ο στόχος δεν είναι η κατασκευή υψηλής λογοτεχνίας ή να μετατραπούν οι μαθητές σε Λογοτέχνες, αλλά να πειραματιστούν με τη γραφή, να απελευθερώσουν τις δημιουργικές τους δυνάμεις, να κατανοήσουν τα κειμενικά είδη και τις συμβάσεις τους, να καλλιεργήσουν τον κριτικό γραμματισμό (Αποστολίδου, 2012· Νικολαΐδου, 2014). Πρέπει εδώ να διευκρινιστεί ότι προηγείται απαραίτητως της δημιουργικής γραφής το στάδιο δημιουργικής ακρόασης/ανάγνωσης ενός λογοτεχνικού έργου. Η ακρόαση και η ανάγνωση είναι μια δυναμική διαδικασία πρόσληψης του κειμένου, η οποία προϋποθέτει ταυτόχρονη ενεργοποίηση όλων των μικρόκοσμων και των κοσμοειδώλων του ακροατή/αναγνώστη και του συγγραφέα, καθώς επίσης τη σύγκρισή τους, τον συσχετισμό, την συμπλήρωση ή ακόμα και την αναθεώρηση κάποιων στοιχείων ή τμημάτων του περιεχομένου τους (Μπαμπινιώτης, 1991).

Η αφήγηση ως δραστηριότητα δημιουργικής γραφής

Η αφήγηση θεωρείται το κατεξοχήν κειμενικό είδος που εφαρμόζεται σε ποικίλες δραστηριότητες δημιουργικής γραφής και πραγματώνεται μέσα σε διάφορους τύπους κειμένων, όπως είναι το ημερολόγιο, η επιστολή, το παραμύθι, η διήγηση ιστοριών, τα απομνημονεύματα, η αυτοβιογραφία. Μια αφήγηση μπορεί να είναι μυθοπλαστική, ιστορική ή ρεαλιστική. Η μυθοπλαστική αφήγηση δεν αφηγείται το πραγματικό, ακόμα και αν διεκδικεί την αληθοφάνεια.

Η ιστορική αφήγηση εξιστορεί γεγονότα του παρελθόντος, τα οποία διατυπώνονται με σαφήνεια και επαληθεύονται από την εμπειρία. Στη ρεαλιστική αφήγηση εξιστορούνται σύγχρονα του αφηγητή γεγονότα με μεγάλες απαιτήσεις τεκμηρίωσης. Οι μικρές και μεγάλες ιστορίες που ανταλλάσσονται καθημερινά μεταξύ γνωστών και φίλων αποτελούν την πλέον αντιπροσωπευτική περίπτωση ρεαλιστικής αφήγησης (Πολίτης, 2000).

Η δομή του αφηγηματικού λόγου σύμφωνα με τους Labov & Waletzky (1967) περιλαμβάνει: α) τον προσανατολισμό, β) την περιπέτεια, γ) την αξιολόγηση, δ) τη λύση, ε) την κατάληξη. Στον προσανατολισμό δίνονται πληροφορίες για τους ήρωες, τον τόπο, τον χρόνο και την κατάσταση από την οποία ξεκινά η αφήγηση. Η περιπέτεια είναι το θεμελιώδες συστατικό της αφήγησης και συνήθως ολοκληρώνεται με ένα αποτέλεσμα ή μια έκβαση. Η αξιολόγηση αφορά την κρίση του αφηγητή για το νόημα της ιστορίας. Η λύση ακολουθεί την αξιολόγηση ή συμπίπτει με αυτήν. Ορισμένες φορές η αφήγηση κλείνει με στερεοτυπικές καταληκτικές φράσεις, οι οποίες παραπέμπουν στην αρχή της ιστορίας.

Η εισαγωγή των Νέων Τεχνολογιών στην εκπαίδευση και στη ζωή μας έχει δημιουργήσει νέα είδη αφήγησης. Η ψηφιακή κατασκευή ιστοριών (digital storytelling) είναι μια πρακτική που έχει διαδοθεί πολύ τα τελευταία χρόνια, καθώς ασκεί μεγάλη επίδραση στον θεατή και υπηρετεί σκοπούς εκπαιδευτικούς, κοινωνικούς, πολιτικούς, θρησκευτικούς, ακόμα και θεραπευτικούς (Covert, 2008). Βασίζονται στην αρχέγονη δύναμη της αφήγησης και του παραμυθιού, η οποία εκφέρεται και πάλι με ανθρώπινη φωνή, αλλά επενδυμένη με εικόνες, βίντεο, μουσική και άλλα ηχητικά εφέ (Robin & Pierson, 2005· Αποστολίδου, 2012). Όπως ακριβώς οι παραδοσιακές ιστορίες έτσι και οι ψηφιακές επικεντρώνονται σε ένα συγκεκριμένο θέμα το οποίο αποδίδουν από μια ορισμένη οπτική γωνία. Η αφήγηση είναι συνήθως πρωτοπρόσωπη και χρησιμοποιείται η φωνή του δημιουργού. Η κατασκευή ψηφιακών ιστοριών ενέχει, επίσης, μια διασκεδαστική πλευρά, και αποτελεί ένα θαυμάσιο μέσο για σάτιρα και χιούμορ.

Στο πλαίσιο της νέας κειμενικότητας (new textuality) που δημιούργησε η διάδοση των ΤΠΕ καινούρια είδη ψηφιακών αφηγήσεων ολοένα και εισάγονται στην καθημερινότητά μας και κυκλοφορούν ευρέως στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (social media), εφόσον οι διάφορες κοινωνικές πλατφόρμες έχουν ενσωματώσει τις ιστορίες (stories) και τις ζωντανές μεταδόσεις (live streaming), με σκοπό να ανταποκριθούν στην ανάγκη των χρηστών τους για άμεση κοινοποίηση στιγμών της καθημερινότητάς τους και όχι μόνο. Τα νέα αυτά είδη αφήγησης διακρίνονται από αμεσότητα, αυθεντικότητα, αλληλεπίδραση και διαθέτουν περιεχόμενο με προσωπικότητα. Η ψηφιακή αφήγηση αποτελεί κατά τη γνώμη μας υπερκείμενη κατηγορία των νέων μορφών αφήγησης ιστοριών

(stories & live streaming) και η ποιότητά τους εξαρτάται: α) από τη σαφήνεια και την οπτική γωνία του αφηγητή, β) από την έγερση του ενδιαφέροντος και της συναισθηματικής ανταπόκρισης των θεατών, γ) από τη σωστή δομή και την αποφυγή των πλατειασμών, δ) από την τήρηση των μορφοσυντακτικών κανόνων και τη σωστή έκφραση (Αποστολίδου, 2012).

Με την αξιοποίηση των νέων μορφών αφηγήσεων στο μάθημα της Λογοτεχνίας οι μαθητές καλλιεργούν ταυτόχρονα τον ψηφιακό, τον τεχνολογικό, τον οπτικό και τον πληροφοριακό γραμματισμό (Regan, 2008· Ohler, 2006). Χρησιμοποιούν νοηματικά πλούσιες ψηφιακές εικόνες και κινητοποιούνται ακόμα και εκείνοι που δεν είναι πρόθυμοι στο γράψιμο. Επομένως, οι ψηφιακές αφηγήσεις αποδεικνύονται ένα χρήσιμο εργαλείο με το οποίο τα παιδιά εκφράζουν την ανταπόκρισή τους στην ανάγνωση και αφηγούνται εμπειρίες της ζωής τους που μπορεί να συνδεθούν με τα κείμενα. Επιπλέον, μπορούν να επικεντρωθούν σε έναν χαρακτήρα ενός λογοτεχνικού έργου που τους εμπνέει, να ξετυλίξουν την ιστορία του χρησιμοποιώντας σύγχρονους ψηφιακούς πόρους, και έναν υβριδικό λόγο που συνδυάζει στοιχεία προφορικότητας και γραπτού λόγου. Με τον τρόπο αυτό το νόημα γνωστών λογοτεχνικών κειμένων, καθώς μεταπλάθεται, επανασυλλαμβάνεται και νοηματοδοτείται διαφορετικά—ανάλογα με την εποχή και τα δεδομένα της—ή επανεκτιμάται το πρωτότυπο.

Η δημιουργική γραφή στο μάθημα της Ιλιάδας: μια διδακτική πρόταση

Στη Β΄ Γυμνασίου η λογοτεχνική παραγωγή της αρχαιότητας αντιπροσωπεύεται από τα ομηρικά έπη σε μετάφραση (Ιλιάδα). Στόχος της διδασκαλίας του μαθήματος είναι η ερμηνευτική προσέγγιση του ιλιαδικού έπους, η εκτίμηση της λογοτεχνικής του αξίας, η καλλιέργεια της φαντασίας και της γλώσσας, η ενδυνάμωση της συναισθηματικής συμμετοχής και των αναγνωστικών δεξιοτήτων των μαθητών, η αισθητική τους απόλαυση (Γιάννου, 2014).

Σύμφωνα με τη βιωματική προσέγγιση, το κέντρο βάρους δίνεται στον προσωπικό διάλογο των μαθητών με τις αξίες, τις αντιλήψεις, τις έννοιες που προβάλλονται στο έπος της Ιλιάδας και σε διακειμενική σύγκριση με αντίστοιχες σήμερα (π.χ. εξουσία, τιμή, φιλία, τιμωρία). Αυτό που ενδιαφέρει περισσότερο είναι η ενδυνάμωση της κριτικής και συγκριτικής ικανότητας των μαθητών και η ενίσχυση της δυνατότητάς τους να διαμορφώνουν προσωπική άποψη και στάση (Γιάννου, 2014). Προς αυτή την κατεύθυνση κινούνται, εξάλλου, και οι σύγχρονες θεωρίες της Λογοτεχνίας, όπως η *θεωρία της πρόσληψης*, (ενδεικτικά: Holub, 2004· Τζιόβας, 2003), σύμφωνα με την οποία η έμφαση δίνεται στις πολλαπλές αναγνωστικές εκδοχές που απορρέουν από τον ορίζοντα πρόσληψης των μαθητών-αναγνωστών. Με βάση την παραπάνω θεωρία το ιλια-

δικό έπος εμπεριέχει τη δυνατότητα πολλαπλών νοηματοδοτήσεων, οι οποίες βρίσκονται σε συνάρτηση με την εποχή, το κοινωνικό πλαίσιο και τις εμπειρίες του κάθε αναγνώστη.

Στη διδακτική αξιοποίηση του έπους, καλό θα ήταν, επομένως, να επιλέγονται στοιχεία του αρχαίου κόσμου και πολιτισμού που μπορούν να τοποθετηθούν σε ένα αναγνωρίσιμο σύγχρονο πλαίσιο, δηλαδή στοιχεία που βοηθούν να υποδηλωθούν οι σύγχρονες εκείνες παράμετροι, οι οποίες, τηρουμένων των αναλογιών, διαθέτουν σημαντική ιστορική αξία, καθώς επιτρέπουν να δούμε το παλαιό, με σύγχρονους πολιτισμικούς και ιδεολογικούς όρους ή, αντιστρόφως, να μετρήσουμε τη σύγχρονη εμπειρία, με μέτρα και σταθμά που συνάγουμε ιστορικά από το παρελθόν (Παπαγγελής, 2005). Αξιοποιώντας όλα τα παραπάνω και εφαρμόζοντάς τα σε δραστηριότητες δημιουργικής γραφής, αναδεικνύεται το κοινό βιωματικό υπόστρωμα του ποιητή και των μαθητών και φωτίζονται θεμελιακές ανθρώπινες αντιδράσεις και ψυχικές διαθέσεις που επιτρέπουν την κατανόηση βασικών αρχών της ανθρώπινης συμπεριφοράς.

Με την αξιοποίηση της δημιουργικής γραφής στο μάθημα της Ιλιάδας αποφεύγεται ο στείρος και άμεσος διδακτισμός και εξασφαλίζεται η ενεργητική συμμετοχή των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία. Οι μαθητές επικοινωνούν με το κείμενο, διερευνούν την ουσία του περιεχομένου, αξιολογούν τα πρόσωπα, τις σκέψεις τους, τα συναισθήματα και τη συμπεριφορά τους, συσχετίζουν τις καταστάσεις με τις αιτίες δημιουργίας και τις συνέπειές τους, ενώ παράλληλα εκτιμούν τις την καλλιτεχνική αξία του έπους, με τον πλούτο των εκφραστικών μέσων και των αφηγηματικών τεχνικών που το ιλιαδικό κείμενο εμπεριέχει (Σπανάκου, 2012).

Λαμβάνοντας υπόψη: α) τις αρχές της δημιουργικής γραφής, β) τη σύγχρονη θεωρία της Κειμενογλωσσολογίας σχετικά με τα κειμενικά είδη και τις λειτουργίες τους, γ) τις σύγχρονες θεωρίες της Λογοτεχνίας (ό.π. *θεωρία της πρόσληψης*), δ) τη στοχοθεσία του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας από μετάφραση (εν προκειμένω Ιλιάδα) και τις σύγχρονες προσεγγίσεις του –όπως αυτά περιγράφονται διεξοδικά παραπάνω–, καθώς επίσης το σκεπτικό ότι η Ιλιάδα αποτελεί ένα αντιπροσωπευτικό είδος της Αρχαίας Ελληνικής Λογοτεχνίας και επομένως οι ισχύουσες αρχές και παραδοχές σχετικά με τη δημιουργική γραφή μπορούν να εφαρμοστούν και σε αυτό το μάθημα, θα προχωρήσουμε σε σύντομη περιγραφή μιας διδακτικής πρότασης-αξιοποίησης της δημιουργικής γραφής στο μάθημα της Ιλιάδας. Η πρόταση αυτή μπορεί να υλοποιηθεί με δύο τρόπους: α) σε βάθος χρόνου (κατά τη διάρκεια μιας σχολικής χρονιάς) και β) στο πλαίσιο μιας διδακτικής ενότητας ή ενός σεναρίου.

Α) Σύμφωνα με τον πρώτο τρόπο υλοποίησης της πρότασης, οι μαθητές κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας του ιλιαδικού έπους σε τακτά χρονικά δι-

αστήματα και εργαζόμενοι ανά ζεύγη ή μικρές ομάδες μπορούν να επιλέξουν έναν ήρωα ή μια ηρωίδα της Ιλιάδας που τους εμπνέει –από οποιαδήποτε διδακτική ενότητα– και να αφηγηθούν την ιστορία του/της γράφοντας ένα κείμενο ημερολογίου, μια επιστολή, δημιουργώντας μια ψηφιακή αφήγηση, ένα κόμικ ή φτιάχνοντας μια ιστορία (story) του ήρωα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ή ακόμα κατασκευάζοντας μια ζωντανή μετάδοση (live streaming) του ήρωα, με βάση τις συμβάσεις των σύγχρονων κειμενικών ειδών. Μπορούν, επίσης, να δημιουργήσουν κείμενα διαλόγων ή συνεντεύξεων ανάμεσα σε ιλιαδικούς ήρωες της επιλογής τους, μετασχηματίζοντας την αφήγηση σε διάλογο. Τα κείμενά τους καλό θα ήταν να τα εμπλουτίσουν με σχετικές εικόνες (έργα τέχνης) που θα βρουν σε αναζήτηση στο διαδίκτυο ή ακόμα με κόμικ ή ζωγραφιές που θα δημιουργήσουν μόνοι τους. Το τελικό προϊόν εργασίας μπορεί να αποτελεί ένα λεύκωμα που θα περιλαμβάνει τα κείμενα των αφηγήσεων των ηρώων της Ιλιάδας, το οποίο σε ηλεκτρονική μορφή (e-book) θα αναρτηθεί στο ιστολόγιο (blog) της τάξης ή στην ιστοσελίδα του σχολείου και σε εκτυπώσιμη μορφή θα μείνει στη Βιβλιοθήκη του σχολείου ή θα διανεμηθεί σε όλους τους μαθητές της Β΄ Γυμνασίου.

Β) Η παραπάνω πρόταση είναι δυνατόν να υλοποιηθεί και σε σύντομο χρονικό διάστημα, στο πλαίσιο μιας διδακτικής ενότητας ή σκηνής με παρουσία πολλών προσώπων (π.χ. Η ικεσία του Χρύση, το συμπόσιο των θεών στον Όλυμπο, η συνάντηση του Έκτορα με την Ανδρομάχη, κ.α.). Αφού έχει προηγηθεί δημιουργική ανάγνωση/ακρόαση και επεξεργασία μορφής και περιεχομένου της ενότητας, οι μαθητές χωρισμένοι σε ζεύγη ή μικρές ομάδες καλούνται να επιλέξουν ένα πρόσωπο της ενότητας και να συνθέσουν ένα κείμενο αφήγησης στο πλαίσιο κάπου κειμενικού είδους (ημερολόγιο, επιστολή, συνέντευξη, story ή live streaming στα social media). Στο τέλος, παρουσιάζουν τις εργασίες τους στην ολομέλεια της τάξης και ακολουθεί, συζήτηση, αναστοχασμός, αξιολόγηση και ετεροαξιολόγηση.

Με την εφαρμογή της παραπάνω διδακτικής πρότασης: α) οι μαθητές με τις αφηγήσεις των ιλιαδικών ηρώων προβαίνουν σε δημιουργική μετάπλαση ενός παλιού κειμένου, καθώς δεν αρκούνται απλά στην περιγραφή του περιβάλλοντος του έπους αλλά το ανα-δημιουργούν, β) εμπιστεύονται τη φαντασία τους και δεν ακολουθούν έτοιμες λύσεις, γ) παράγουν κείμενα που διακρίνονται από πρωτοτυπία, έκπληξη, αυθορμητισμό, συγκίνηση και επιδέχονται πολλαπλές αναγνώσεις και ερμηνείες, δ) αξιοποιούν το στοιχείο του χιούμορ και αναδεικνύουν τα κωμικά στοιχεία του έπους, γεγονός που τους οδηγεί στην επανεκτίμηση του πρωτότυπου, ε) καλλιεργούν τις γλωσσικές τους δεξιότητες και αναπτύσσουν πνεύμα συνεργασίας μεταξύ τους, στ) αξιοποιούν τις συμβάσεις διαφόρων κειμενικών ειδών και τις δυνατότητες που έχει δημιουργήσει η νέα

κειμενικότητα, παράγοντας οικεία και αυθεντικά κείμενα, όπως αυτά που συναντούν στην καθημερινή τους ζωή, ζ) καλλιεργούν τις ψηφιακές τους δεξιότητες, καθώς αξιοποιούν σύγχρονους ψηφιακούς πόρους και μέσα μετάδοσης της πληροφορίας, η) επανασυλλαμβάνουν το νόημα ενός αρχαίου κειμένου και συνειδητοποιούν ότι κάθε εποχή οδηγεί στη δική της δεξίωση νοηματοδότησης των παλιών κειμένων, θ) διαμορφώνουν προσωπική άποψη και στάση απέναντι στους ιλιαδικούς ήρωες, αξιολογώντας τα συναισθήματα, τη συμπεριφορά τους και δίνοντας τους με τις αφηγήσεις τους μια σύγχρονη διάσταση, ι) επιλέγουν στοιχεία των ηρώων και του αρχαίου κόσμου που μπορούν να τοποθετηθούν σε ένα σύγχρονικό πλαίσιο και επομένως αντιλαμβάνονται το παλαιό με σύγχρονους πολιτισμικούς, ιδεολογικούς και επικοινωνιακούς όρους, προβαίνοντας σε μια γόνιμη και δημιουργική σύζευξη του χθες με το σήμερα.

Αξιολόγηση

Η ανωτέρω διδακτική πρόταση δύναται να καταστήσει τους μαθητές ουσιαστικούς κοινωνούς του ιλιαδικού έπους και των ηρώων του, καθώς επιδεικνύουν μεγάλο ενδιαφέρον στην διαδικασία επιλογής ενός ήρωα της αρεσκείας τους και της συγγραφής ενός αφηγηματικού κειμένου, στο οποίο εκφράζεται η προσωπική τους άποψη, στάση και αξιολόγηση ως προς τη συμπεριφορά του ήρωα αυτού. Μέσα από τη διαδικασία ταύτισης με τους ήρωες, προσδίδουν σε αυτούς μια σύγχρονη οπτική. Εκείνο που τους εντυπωσιάζει περισσότερο είναι η επιλογή δευτερευόντων προσώπων του έπους για τη δημιουργία ιστοριών, όπως π.χ. ο Αστυάνακτας, ο Χρύσης, η τροφός, ο κήρυκας Ταλθύβιος κ.α., καθώς επίσης η σύνθεση σύγχρονων τρόπων αφήγησης, όπως οι ιστορίες και οι ζωντανές μεταδόσεις των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, όπου επιχειρούν μια γόνιμη συγχώνευση των αξιών, των ιδεών, των πολιτισμικών πλαισίων και των επικοινωνιακών όρων του χθες με το σήμερα. Αντιλαμβάνονται τον ρόλο της οπτικής γωνίας στην δημιουργία ιστοριών και τη μετάδοση πληροφοριών και γεγονότων. Αναπτύσσουν ομαδικό πνεύμα, καλλιεργούν το συναίσθημά τους, απελευθερώνουν τη φαντασία τους, ενώ παράλληλα ασκούνται στη χρήση των ΤΠΕ. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι συμβουλευτικός και καθοδηγητικός, καθώς συντονίζει, υποστηρίζει και εμψυχώνει την εργασία των μαθητών σε όλες τις φάσεις υλοποίησής της.

Συμπεράσματα

Η δημιουργική γραφή αποδεικνύεται ένα πολύτιμο και αποτελεσματικό εργαλείο στη διδασκαλία του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας,

καθώς δίνει στα παιδιά τη δυνατότητα να προσεγγίσουν το ιλιάδικό έπος με έναν τρόπο ευφάνταστο, ευχάριστο και παιγνιώδη. Με τη δημιουργία αφηγήσεων ποικίλων κειμενικών ειδών, αναδιαμορφώνουν τον μύθο της Ιλιάδας και προβληματίζονται ως προς τους χαρακτήρες του έπους, τη στάση τους και τη συμπεριφορά τους. Η δημιουργική γραφή οδηγεί, επομένως, στην ενεργητική πρόσληψη της Αρχαίας Ελληνικής Λογοτεχνίας, καθώς οι μαθητές γίνονται υποψιασμένοι αναγνώστες (Austen, 2009) εμπνέονται από ένα παλιό κείμενο, επανασυλλαμβάνουν το νόημά του και δημιουργούν τις δικές τους αφηγήσεις συγχωνεύοντας δημιουργικά νέες αξίες και στάσεις με τις παλιές.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Αποστολίδου, Β. (2012). *Η Λογοτεχνία στα Νέα Περιβάλλοντα των ΤΠΕ: Κυβερνολογοτεχνία και e-books, Ψηφιακές Κοινότητες Αναγνωστών, Δημιουργική Γραφή και Αφήγηση στον Ψηφιακό Κόσμο*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.
- Αρχάκης, Α., & Κονδύλη, Μ. (2011). *Εισαγωγή σε ζητήματα κοινωνιογλωσσολογίας*. Αθήνα: νήσος.
- Γιάννου, Τ. (2014). Οι ΤΠΕ στο μάθημα των αρχαίων Ελληνικών. Στο *Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση των Κέντρα Στήριξης Επιμόρφωσης*, Τεύχος 3: Κλάδος ΠΕ02, γ' έκδοση. Πάτρα: ΙΤΥΕ Διόφαντος.
- Halliday, M., & Martin, J. (2000). *Η Γλώσσα της επιστήμης*. (μτφρ. Γ. Γιαννουλοπούλου). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Holub, R. (2004). *Θεωρία της πρόσληψης: μια κριτική εισαγωγή*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Καραγιάννης, Σ. (2010). *Η δημιουργική γραφή ως καινοτόμος δράση στο σχολείο*. (Διαθέσιμο online: <http://tinyurl.com/nz8uwmv>, προσπελάστηκε στις 18/8/2020).
- Κολοβελώνη, Γ. (2019). Δημιουργική γραφή και διδασκαλία της Λογοτεχνίας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Θεωρία και παραδείγματα. *Νέος Παιδαγωγός*, 14, 589-597.
- Κουτσογιάννης, Δ. (2014). Θεωρητικό πλαίσιο της γλωσσικής διδασκαλίας και αξιοποίηση των ΤΠΕ. Στο *Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση των Κέντρα Στήριξης Επιμόρφωσης*, Τεύχος 3: Κλάδος ΠΕ02, γ' έκδοση. Πάτρα: ΙΤΥΕ Διόφαντος.
- Κωτόπουλος, Η. Τ. (2011). Από την ανάγνωση στη λογοτεχνική ανάγνωση και την παιγνιώδη διάθεση της Δημιουργικής Γραφής. Στο Γ. Παπαντωνάκης &

- Η. Τ. Κωτόπουλος (επιμ.), *Τα ετεροθαλή* (σσ. 21-36). Αθήνα: Ίων.
- Μητςικοπούλου, Β. (2000). *Κείμενο και κειμενικό είδος*. Ανακτήθηκε στις 28/6/2020 από http://www.greeklanguage.gr/greekLang/studies/discourse/1_2/index.html.
- Μπαμπινιώτης, Γ. (1991). *Γλωσσολογία και Λογοτεχνία*. Αθήνα: Δέσποινα Μαυρομμάτη.
- Μπαχτίν, Μ. (2014¹). *Δοκίμια ποιητικής*. (μτφρ. Γ. Πινακούλας). Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
- Νικολαΐδου, Σ. (2014). Η διδασκαλία της λογοτεχνίας με ηλεκτρονικούς υπολογιστές. Στο *Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση των Κέντρα Στήριξης Επιμόρφωσης*, Τεύχος 3: Κλάδος ΠΕ02, γ' έκδοση. Πάτρα: ΙΤΥΕ Διόφαντος.
- Νικολαΐδου, Σ. (2015). Η Δημιουργική Γραφή στο σχολείο: Το πώς και το γιατί μιας παιδαγωγικής επιλογής. *Δελτίο Εκπαιδευτικού Προβληματισμού και Επικοινωνίας*, 55, 11-15.
- Νικολαΐδου, Σ. (2016). *Η δημιουργική γραφή στο σχολείο*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Schirrmacher, R. (1998). *Τέχνη και δημιουργική ανάπτυξη των παιδιών*. Αθήνα: Ίων.
- Παπαγγελής, Θ. (2005). *Η Ρώμη και ο κόσμος της. Αρχαιογνωσία και Αρχαιολογία στη Μέση Εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών.
- Πολίτης, Π. (2000). *Γένη και είδη του λόγου: Αφήγηση*. Ανακτήθηκε στις 28/6/2020 από http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/discourse/2_1_3/index.html.
- Σουλιώτης, Μ. (1995). *Αλφαβητάριο για την ποίηση*. Θεσσαλονίκη: Δεδούση.
- Σουλιώτης, Μ. (2012). *Δημιουργική γραφή. Οδηγίες πλεύσεως*. Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού. Π. Ι. Κύπρου.
- Σπανάκου, Ζ. (2012). *Ομηρικά Έπη: Ιλιάδα Β' Γυμνασίου. Βιβλίο Εκπαιδευτικού*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα. ΙΤΥΕ Διόφαντος.
- Τζιόβας, Δ. (2003, 18 Μαΐου). Λογοτεχνία και πρόσληψη. *Το Βήμα*.
- Τσάτσου-Νικολούλη, Σ. (2019). Προφορική Ιστορία και δημιουργική γραφή. *Νέος Παιδαγωγός*, 14, 220-228.
- Τσιλιμένη, Τ., & Παπαρούση, Μ. (2010). *Η τέχνη της μυθοπλασίας και της δημιουργικής γραφής. Συγγραφείς και θεωρητικοί μιλούν για την τέχνη του μυθιστορήματος*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.

Ξενόγλωσση

- Austen, V. (2009). The Value of Creative Writing Assignments in

- English Literature Courses. *New Writing*, 2, 138-150. <https://doi.org/10.1080/14790720508668953>
- Coventry, M. (2008). Engaging Gender: student application of theory through digital storytelling. *Arts and Humanities in Higher Education*, 7(2), 205-219.
- Eggins, S. (2004²). *An introduction to Systemic Functional Linguistics*. New York, London: Continuum.
- Dawson, P. (2005). *Creative Writing and the New Humanities*. London: Routledge.
- Green, G. (1980). *Ways of Escape*. London: Bodley Head.
- Labov, W., & Waletzky, J. (1967). Narrative analysis: Oral versions of personal experience. In J. Helm (ed.), *Essays on the Verbal and Visual Arts* (pp. 12-44). Seattle: U. of Washington Press. Reprinted in *Journal of Narrative and Life History*, 7, 3-38, 1997.
- Lowe, G. (2006). Health-related effects of creative and expressive writing. *Health Education*, 106(1), 60-70. <https://doi.org/10.1108/09654280610637201>
- Martin, J., & Rose, D. (2007). *Genre Relations, Mapping Culture*. London: Equinox.
- Morgan, C. (1994). Creative Writing in foreign language teaching. *Language Learning Journal*, 10(1). 44-47. DOI: 10.1080/09571739485200381
- Ohler, J. (2006). The world of digital storytelling. *Educational Leadership*, 63(4), 44-47.
- Regan, B. (2008), Why we need to teach 21st century skills – and how to do it. *Multimedia Internet@Schools*, 15(4), 10-13.
- Robin, B. R., & Pierson, M. E. (2005). A multilevel approach to using digital storytelling in the classroom. *Paper presented at the Annual Meeting of the Society for Information Technology Teacher Education*. Phoenix: AZ.
- Thadphoothon, J. (2020). *Students' Perception of Creative Writing*. DOI: 10.13140/RG.2.2.14773.50405

Abstract

In modern education, creative writing is a valuable educational method with multiple cognitive, pedagogical, mental and communicative benefits. This article begins with a brief presentation of the principles of creative writing, emphasizes in the findings of modern Text-linguistics on new genres, reconsiders the forms of narration due to new educational and communicative technology and reevaluates the targeting of the course of Ancient Greek texts translated into modern Greek. According to these, comes a teaching proposal of making good use of creative writing in the course of Iliad, which students can apply

for approaching the epic poem in a recreational and joyful way, free their imagination, perceive the meaning of an ancient text in modern terms, form their own texts and merge new values into traditional ones.

Key-words: creative writing, genres, narration, Iliad, teaching proposal.

Εμμανουέλα Διακοσάββα

Εκπαιδευτικός ΠΕ02.01, Μ.Εδ.

Κυρήνης 9, Ρόδος 851 00

Τηλ.: 6932635023, 2241027656

E-mail: emmdiak@gmail.com